
COLECTIA
CLUB
STIINTIFICO-FANTASTICE
459

459

IGOR ROSOHOVATSKI

Noaptea planctonului

***

GABRIEL MANOLESCU

Micro-macro

EMANUEL REICHER

Cronică (en passant fantastică) a șahului (XXXVI)

MAXIMIN TRACUL

Fantezii de centaur:

NELINIȘTE SECRETĂ

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta și desenul interior:
AUREL BUICULESCU
Portrete: CORNELIU BĂRSAN și
AUREL BUICULESCU
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

REZUMATUL CAPITOLELOR PRECEDENTE

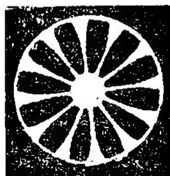
Valeri este invitat să participe la cercetările pe care le întreprinde în Marea Japoniei o navă comandată de prietenul său Slava. Doi scafandri muriseră în condiții misterioase prin acele locuri. Totodată un conteiner (umplut probabil cu deșeuri radioactive), care fusese detectat pe fundul mării, nu mai este găsit de submarinul trimis în căutarea lui.

Valeri urmează să petreacă o vreme într-o casă subacvatică împreună cu cercetătoarea Liudmila Nikolaevna, însoțită de doi delfini dresați: Pilot și Actrița.

Vizitați de un grup de caracatițe, Valeri și Liudmila capturează pe una dintre ele, căreia îi dau numele de Înțeleptul. Animalul pare inteligent și, în ciuda faptului că n-are un organ de vorbire, izbutește să pronunțe unele cuvinte și să lege o conversație cu oamenii.

După o serie de întîmplări stranii, unul dintre delfini moare în împrejurări misterioase, iar celălalt se sinucide.

Colecția „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Știința și Tehnica
Anul XX — 1 ianuarie 1974

Noaptea planctonului

de IGOR ROSOHOVATSKI

(URMARE DIN NUMĂRUL TRECUT)

— Trebuie să-i descoperim pe cei vinovați de moartea delfinilor. Nu mă îndoiesc că asta e numai o parte din planurile lor.

Constată că vorbele lui și-au atins scopul. Femeia își săltă capul, și între sprîncene i se făcu o cută. Valeri se uită în ochii ei și-și întoarse repede privirea, ca și cum ar fi comis fără să vrea o indiscreție. Începu să vorbească repede, temîndu-se ca Liudmila să nu revină la starea ei de mai înainte:

— Și care sînt planurile lor? Ce vor? Acum probabil că ne vizează pe noi. Telefonul s-a defectat. Tot mîna lor să fie? Trebuie să trimitem la ai noștri o „torpilă“ cu un bilețel.

O trase aproape forțat în cabină și o sili să-l ajute.

— „Torpila“ poate fi interceptată. Trebuie să compunem în așa fel mesajul încît, chiar dacă-l vor citi, ei să nu-și dea seama că noi bănuim ceva. Vă amintiți care e numele mic al lui Jerbițki, comandantul submarinului?

— Oleg.

— Atunci scriem așa: „Salutări de pe fundul mării. La noi totul e în ordine, numai că nu funcționează telefonul. Se pare că Oleg avea dreptate și n-ar strica să-i invităm pe colegii lui pentru a face cercetări în comun. Dar treaba asta trebuie făcută cît mai repede, deoarece n-am vrea ca din pricina noastră să întîrzie vînătoarea submarină...“

— Nu-i bine să scriem „vînătoarea“, obiectă Liudmila Nikolaevna. Prea e cusut cu ață albă...

Valeri se învoi numaidecît:

— Bine. Scriem altfel: „Îi așteptăm cu nerăbdare, ca să începem imediat lucrul“.

Liudmila aprobă această variantă. Începură să pregătească de lansare «torpila». Era un cilindru gol pe dinăuntru, cu un motor cu jet de apă și cu direcție automată, asigurată de un aparat cu acționare programată.

— Pînă ne vine ajutorul, am putea să lucrăm cu Înțeleptul, propuse Valeri.

Așteptă cu emoție răspunsul, de care depindeau multe, în orice caz pentru ea. Cînd Liudmila acceptă, el își zise, simțind o ușurare: „Așa o să mai uite și ea măcar puțin“.

— Înțeleptule! strigă Valeri.

Caracatița reacționă imediat, ridicîndu-se pe tentacule în acvariu.

— Vino aici! Vino la noi! Repede!

Animalul încercă plasa, dacă e bine întinsă, se convinse că nu e prinsă în cîrlige, o dădu la o parte și, aruncînd din pîlnie un jet puternic de apă, sări peste peretele acvariului, descrise un arc de vreo cinci metri în aer și ateriză cu o bufnitură pe podea. Nu se lovi, așa că porni imediat spre oameni.

— Văd că înaintează pe podea destul de repede, observă Liudmila Nikolaevna.

— Un autor, sper unul serios, spunea că cefalopodele pot merge zile întregi pe uscat. Păstrează apa „în sîn", închizînd-o bine în cavitatea mantiei cu niște capse speciale. Viteza lor de deplasare e egală cu mersul la pas al omului...

— Nu, interveni Înțeleptul, oprindu-se dinaintea Liudmilei Nikolaevna și uitîndu-se în ochii ei.

— Contești ceea ce susține un savant ? spuse mirat Valeri. Caracatițele nu se pot deplasa repede pe uscat ?

— Pot, spuse Înțeleptul, stropind cu apă din pîlnie.

— Atunci înseamnă că nu poți rămîne mult timp pe uscat ?

— Nu pot, confirmă Înțeleptul.

Fulgerat de o idee, Valeri se decise să pună o întrebare care putea să-i risipească bănuielile :

— Aici, pe-aproape, sînt multe caracatițe așa ca tine ?

— Nu.

— Dar unde mai trăiți voi ? Există astfel de locuri ?

— Da.

— Cunoști aceste locuri ?

— Da.

— Ai putea să ne conduci acolo ?

— Da.

— Vrei să ne conduci acolo ?

— Da.

— Mă surprinde docilitatea lui, zise Liudmila Nikolaevna. E chiar improprie la un animal care n-a fost dresat...

— Tu iubești omul ? întrebă Valeri.

— Da...

— De ce ? Ți se pare că îți seamănă ? Are și el brațe, dar ceva mai mici, da ?

— Nu.

Răspunsul Înțeleptului îl descumpăni pe Valeri, dar își reveni repede :

— Vrei să spui că nu din cauza brațelor ? Atunci de ce ?

Animalul nu răspunse.

— Pentru că omul raționează ?

— Nu.

— Ce „nu" ? Nu-l socoți pe om o ființă rațională ?

— Hai, nu mai zăpăci bietul animal, interveni Liudmila Nikolaevna. Îl iubește pe om și basta !

Valeri avu impresia că în ochii octopusului fulgerase o nouă expresie, și aceasta nu era deloc o expresie de dragoste și devotament. Petele albe de pe capul animalului se contopiră într-una singură, de o strălucire care-l făcu pe ziarist să-și abată atenția de la ochii Înțeleptului.

— Noi nu știm ce înțelege el prin cuvîntul „iubește", opină Valeri. Poate cu totul altceva decît înțelegem noi. Ia să verificăm...

Înțeleptule, tu iubești marea?
— O-o-o, făcu animalul.
— Marea, preciză Valeri.
— Nu știu.
— Nu știi ce e marea? Marea e ceea ce se află dincolo de acești pereți, e ceea ce ne înconjură... Pricepi? Hai, spune, o iubești?
— Crabii...
Tentaculele se întinseră instinctiv, ca și cînd ar fi vrut să apuce o pradă, desfăcîndu-și ventuzele. O unduire neagră străbătu corpul caracatiței.
— Crabi... Iubesc. Așa... Iubesc...
— Vasăzică, iubești marea.
— Nu știu, repetă animalul și-și trase capul între umeri. Liudmila Nikolaevna își plesni palmele, uimită de încăpățînarea lui Valeri, după care întrebă:
— Înțeleptule, dacă tu ai să faci ceea ce-ți vom spune noi, vei căpăta mulți crabi. Vrei?
— Da.
În ochii holbați ai animalului se aprinse din nou expresia aceea stranie.
— Îți vom da drumul în mare. Faci trei cercuri în jurul casei și te întorci.
— Da, se învoi animalul.
„E deștept! își zise Valeri. Dacă va realiza asta, se va putea executa tot ce n-au putut face delfinii. Ba și mai mult. Dar șansele de reușită sînt mult prea mici. Aproape nule."
Gîndind așa, se apucă să pregătească „geamul" pentru ieșirea în exterior a caracatiței. Înțeleptul se strecură prin trapă. Prin plasticul transparent se vedea cum și-a modificat culoarea, reacționînd la schimbarea de presiune. De îndată ce se deschise ultima ușiță, animalul își puse tentaculele astfel încît alcătuiau un fel de aripioare, se avîntă înainte și numaidecît se mistui în beznă.
Liudmila Nikolaevna aprinse reflectoarele. Dar razele lor nu puteau răzbate pe o distanță mai mare de cinci-șapte metri, luminînd un banc de peștișori pestriți ce semănau cu niște fluturași de noapte. Foarte aproape trecu un pește semănînd cu un licorn fabulos și se vedea clar cum își mișca alternativ aripioarele, dînd ușor din coadă.
— Oare s-o întoarce? lăsă să-i scape Liudmila. Valeri aruncă o privire scurtă spre fața ei trasă și observă că avea ochii ușor inflamați. Se gîndi cîte forțe cheltuiește ea ca să se stăpînească și să nu se gîndească la cele două cadavre aflate în imediata ei apropiere. Deodată se smulse de lîngă perete. În cercul de lumină, speriind peștii, pătrunse o «torpilă», care își schimbă direcția și porni drept spre el. Chiar lîngă perete, «torpila» își încetini viteza și-și schimbă din nou direcția. Valeri văzu un ochi uriaș de caracatiță făcîndu-i semn, și auzi: «Unu!»
„Iată, deci, cauza halucinației auditive! Eu însumi am numărat în minte «unu», gîndindu-mă că Înțeleptul a făcut primul tur, dar mi s-a părut că acest cuvînt l-a rostit el. Halucinația a fost atît de perfectă încît puteam ușor să mă înșel dacă microfoanele

nu erau deconectate sau dacă nu ne despărţeau de mare pereţii cu izolare fonică..."

Se apropie de panoul de comandă şi conectă sistemul de microfoane, prevăzut şi cu transformatoare de ultrasunete. De-afară se auzi sporovăiala peştilor şi pîrîiturile creveţilor...

Dar iată că s-au desluşit alte sunete şi peştii s-au risipit speriaţi care încotro. În cercul de lumină pătrunse din nou «torpila» vie şi se auzi «Doi !»

„Eu sau el ?" se întrebă Valeri, încercînd să-şi dea seama cine, la urma urmei, număra de data asta. Ceva îl împiedica să gîndească, ceva moale şi înfundat ca o bucată de vată, jilav şi lunecos ca o meduză. Ceva îi apăsa creierul. Cunoştea deja această senzaţie şi-i era teamă de ea.

Îl fulgeră un nou gînd şi, agăţîndu-se de el, întrebă numaidecît :

— N-aţi auzit nimic ?

— Ba da. El numără tururile.

„Şi prima oară ? Tot el. Dar cum l-au putut auzi de vreme ce microfoanele sînt deconectate ? Cum putea să răzbată sunetul de-acolo prin pereţi ? Aiurea ! Trebuie să spun «aiurea» de o sută sau de o mie de ori şi să mă debarasez de halucinaţia asta. Dacă încetez să mai deosebesc posibilul de imposibil, s-a zis cu mine !"

O văzu pe Liudmila Nikolaevna ridicîndu-şi mîinile şi prinzîndu-şi capul în ele.

— Nu mai pot, nu mai am putere, zise ea cu un geamăt.

„Cu ce-aş putea să te ajut ? Nu-i mai putem readuce la viaţă", se gîndi el şi zise :

— Se întoarce Înţeleptul.

Dar Liudmila Nikolaevna îşi acoperi cu palmele ochii. Se gîndea : „Ce se întîmplă cu mine ? Mai bine ar reveni tristeţea. Acum însă nu e nimic, e un gol. Nici tristeţe, nici durere. Numai o mare apăsare pe creier. Aş vrea oare să-i răzbun ? Răzbunarea nu e cuvîntul cel mai potrivit. În astfel de cazuri, nouă ne place să ne exprimăm mai frumos : să le-o plătim. Dar cui ? Oamenilor care i-au ucis ?... Duşmani, ticăloşi, nemernici... Stop ! La ce mă gîndeam ? De ce cuvintele izbucnesc şi se mistuie în memorie ca nişte petece de hîrtie ? Mă gîndeam la duşmani, la ucigaşi. Ei vor să ne distrugă, distrugîndu-ne mai întîi creierul. Iată de unde vine presiunea asta insuportabilă... Animalele n-au nici un amestec. Sînt duşmani numai oamenii. Există un adevăr foarte sinplu : duşmanii sînt nimiciţi. Dar ca să-i nimiceşti, trebuie să-i descoperi. Aici ne ajută caracatiţa. Iarăşi un animal. Noi, oamenii, atragem întotdeauna animalele în orbita noastră, în lupta noastră. Aş fi curioasă să ştiu dacă vor putea face şi ele cîndva acelaşi lucru cu noi. Înţeleptule, fii binecuvîntat pentru că ne ajuţi ! Caracatiţele prezintă pentru noi mai multă importanţă decît delfinii. Sînt nişte animale mai raţionale, mai devotate... Aceasta e cea mai importantă concluzie la care am ajuns. Dar iată că se întoarce Înţeleptul..."

«Torpila» neagră ce pătrunsese în cercul de lumină frînă brusc.

„Acum se va decide totul, îşi zise Valeri. Animalul mai poate încă să plece în larg. Ce nevoie are el de noi ? Ce aş face eu în locul lui ?... Caracatiţele sînt pentru noi mai importante decît del-

finii. Sînt mai raționale, mai devotate... Aceasta e cea mai importantă concluzie la care am ajuns..."

S-ar fi mirat foarte mult dacă i s-ar fi spus că întocmai așa, cu aceleași cuvinte, gîndea și Liudmila Nikolaevna. Și atunci s-ar fi îndoit de justețea concluziei sale... Dar nu i-a spus-o nimeni.

Înțeleptul se apropie de ușița din exterior, întinse un tentacul și încercă s-o deschidă. Valeri conectă mecanismul, în compartiment pătrunse cu zgomot aerul comprimat și se vedea cum vibrează și se îndoaie foaia de plastic. Șuieratul deveni mai strident. Apoi automatul coborî pentru o clipă ușița, mai înainte ca celulele fotoelectrice să «observe» masa care trecuse prin fața lor. Alb tot, parcă pudrat cu făină, turtit, animalul fu introdus în cheson, iar după cîteva secunde, devenit stacojiu, mai mult mort decît viu, se văzu în «clopot». Valeri și Liudmila simțiră o ușurare, capul li se limpezi, presiunea de adineauri dispăru. Dar trecură cîteva minute, și starea de mai înainte se reinstală. Între timp, animalul își venise în fire. Valeri îl întrebă:

— N-ai observat nimic cît te-ai rotit în jurul casei?

— Pești. Diferiți, răspunse Înțeleptul.

Valeri se miră: „Doar știe că altceva îl întreb eu!"

— Nu mă interesează peștii. Oameni?

— Departe, răspunse animalul.

— I-ai văzut?

— Nu. Știu.

— Ascultă, spuse Liudmila Nikolaevna, adresîndu-se lui Valeri, dar dacă ei lansează asupra «clopotului» o «torpilă» (se gîndi la pereții capabili să suporte o presiune colosală) sau vreun superobuz...

Și ea, și Valeri își imaginară simultan (deși n-o știau) cum pătrunde prin spărtură, la o presiune uriașă, o suliță de apă, aproape solidă și ascuțită, străpungînd aparatele. Femeia scoase un țipăt de spaimă. Valeri, lipit de perete, privea cu ochii sticloși cum crește tot mai mult nivelul apei.

Își reveni, alungă imaginile halucinante, dar spaima nu-i trecu, ci spori. „Înnebunim, își zise. Poate că ne-a afectat în halul ăsta moartea delfinilor? Sau necunoscutul? Nu, mai e o cauză: întreruperea legăturii cu suprafața, cu oamenii, ceea ce ne-a făcut să ne simțim însingurați și neputincioși. Nu putem să nu ne gîndim la tonele de apă care apasă asupra «clopotului». Apa e cea care ne apasă creierul, cea care înlătură compartimentele dintre amintiri, și de-aceea ne închipuim cine știe ce... Poate că și moartea delfinilor nu-i decît o închipuire a noastră. Iar ei stau acolo, de cealaltă parte a coridorului, sănătoși și flămînzi. Da, desigur, așa și trebuie să fie!"

Auzi șuieratul lui Pilot, chemîndu-l. Trase ușa de perete și fugi spre delfinariu, bocănind cu tocurile pe podea. Deschise altă ușă și încă una și-l izbi un miros puternic de hoit.

Pentru cîteva minute își recăpătă stăpînirea de sine. Acționă mecanismul de scurgere, și apa scoase cadavrele delfinilor în larg.

Își aminti de Liudmila Nikolaevna și alergă la ea. Femeia nu-l privi. Stătea nemișcată, cu fața înfundată în palme, rezemată de perete. I se păru că nu respiră. „O fi moartă?!" O apucă de umeri. Liudmila țipă, iar Valeri își zise ușurat: „Mi s-a părut. Tot timpul

mi se năzare cîte ceva. De ce oare? Ah, am uitat cu totul de presiune..."

Privirea lui alunecă pe aparate, pe măsuţă, pe scaune. Toate acestea au fost lucrate de oameni grijulii — proiectanţi, ingineri, biologi. S-a folosit aici sudura în mai multe straturi. „E sigură. Ea îmi apără de presiunea colosală corpul, umerii, picioarele, craniul. Dar tonele acestea de apă îmi apasă totuşi creierul, şi aici sudura nu poate face nimic".

Ştia că presiunea apei asupra piezocristalelor încarcă incontinuu acumulatoarele, că aparatele purifică apa de mare şi o fac potabilă. Iar alte aparate extrag din apa mării oxigenul necesar respiraţiei. Aici funcţionează un sistem autonom de menţinere a vieţii, aşa încît chiar dacă s-ar termina proviziile, oamenii s-ar putea hrăni la nesfîrşit cu alge din acvariile alimentare, aşteptînd să le vină ajutorul. Totul a fost prevăzut. El şi Liudmila nu vor muri nici de lipsă de aer, nici de foame. Totul a fost prevăzut...

Deodată începu să rîdă în surdină. Încercă să-şi calmeze acest rîs nervos, dar nu putu. Da, ei n-au să moară nici de lipsă de aer, nici de foame, apa nu-i va strivi, dar le va strivi creierul. Au să înnebunească, iată ce-o să li se întîmple. În această privinţă sînt neputincioşi, ca şi inteligenţii proiectanţi şi prevăzătorii biologi care au cultivat aceste excelente alge...

Dacă măcar ar spune ceva Liudmila! Dacă n-ar fi tăcerea asta blestemată, care i-a învăluit ca o plapumă groasă!

Valeri apucă un obiect oarecare şi-l lăsă să cadă ca să audă zgomotul căderii lui. Uitase că putea s-o întrebe ceva pe Liudmila şi că ea i-ar fi răspuns. Căută cu mîna un alt obiect, şi mîna nimeri o cutie. Ar fi zîmbit dacă ar fi putut zîmbi... Un dar de la Slava, şef tînăr şi ambiţios, care întîrzie atîta să le vină în ajutor. Era un meloman. I-a dat lui Valeri mai mult cu sila un set de benzi de magnetofon. Nu e oare o ironie a soartei să dea peste această cutie tocmai acum?...

Valeri se cutremură, zguduit de un rîs înfundat. Cu o mînă moale deschise cutia şi puse una dintre benzi în magnetofon. Las' să mai rîdă şi Liudmila! O situaţie mai comică decît asta nici că se poate...

O muzică lină umplu cabina. Liudmila îşi descoperi faţa şi-şi întoarse mirată capul. Înțeleptul se săltă în locul lui. Oare asculta şi el? Dar ce poate să înţeleagă în muzică o moluscă?

...Undeva susură argintiu nişte pîrîiaşe. Apoi glasurile lor se împreunează, alcătuind un vuiet de cascadă...

Cîntec de păsări... Într-o grădină, în faptul zilei...

Se aude cum se trezeşte pămîntul, cum se înalţă copacii şi firele de iarbă, cum răpăie pe acoperiş o ploaie binecuvîntată şi cum mugeşte în grajd vaca. Se pare chiar că miroase a lapte muls şi a fîn proaspăt...

Liudmila Nikolaevna puse mîna ei pe a lui şi-i arăta din ochi ceva. Valeri se uită într-acolo şi-l văzu pe Înțelept. Animalul respira precipitat, inimile-i branhiale, mărite, i se vedeau prin mantie. Părea că mai căpătase o pereche de ochi. Cele mai multe dintre tentaculele îi erau răsucite, şi capetele lor se mişcau şi se clătinau în tactul melodiei.

Liudmila îi întinse mîna, dar el n-o observă. Privirea lui era aţintită în depărtări. Femeia zîmbi pentru prima oară în ultimele ore.

— Ce-a fost cu mine? întrebă. Am impresia că parcă aş fi fost bolnavă.

Valeri îi răspunse cu un zîmbet. Îşi simţea capul limpede, presiunea aceea dispăruse. Acum era din nou capabil să analizeze. „Nu e vorba aici numai de muzică, îşi zise. Mai exact, nu numai de muzică şi de impresia pe care ne-am făcut-o noi. Trebuie să fie şi un alt factor, mai obiectiv...“

Banda se sfîrşi, muzica încetă. Înţeleptul rămase o vreme într-o stare de ameţeală, apoi o luă încet spre acvariul său. Părea obosit.

— Să-l mutăm în bazin, propuse Valeri. E mai încăpător.

— Bine, dar... Femeia nu-şi sfîrşi vorba.

— Am evacuat cadavrele, spuse Valeri, scoţînd din cutie o rolă şi punînd-o în magnetofon. Era zorit, simţea că presiunea revine...

Valeri îl mută pe Înţelept în bazin. Animalul nu se arătă prea bucuros, dar asta, probabil, pentru că era obosit. Pe deasupra, mai stăruia şi efectul ameţitor al muzicii...

Valeri reveni în cabină. Liudmila Nikolaevna dormea. Se pregăti şi el de culcare, fără să oprească magnetofonul. Dar acum muzica nu prea îl mai ajuta, gîndurile îi erau învălmăşite.

Valeri răsuci butonul magnetofonului şi se culcă. Adormi numaidecît, cufundîndu-se într-un somn greu şi diform, un somn care îşi schimba culoarea aidoma caracatiţei. Îşi întindea tentaculele înfiorătoare, le răsucea în jurul său ca pe nişte odgoane şi nu-l lăsa să se ridice. În scurta clipă în care izbuti să deschidă ochii, auzind uşa scîrţîind, văzu un păianjen de foc pătrunzînd în cabină...

Batiscaful naviga în spirală aproape de fund. Viaceslav căuta «clopotul», cercetînd totodată «împrejurimile». Comandantul grupului de scafandri îi raportă că nu s-a constatat vreo ruptură a cablului şi că, după toate probabilităţile, defecţiunea trebuie căutată fie în aparatul telefonic al «clopotului», fie în plăcile de contact de la ieşire. Or, dacă era aşa, locatarii casei submarine ar fi fost în măsură să-şi repare singuri defecţiunea. De ce n-au făcut-o?

Aşa apăru singurul motiv de îngrijorare, întrucît aparatele arătau că mecanismele «clopotului» funcţionează normal. Se mai putea aştepta, dar nu era chip de biruit îngrijorarea. Era o nelinişte uşoară, dar statornică. Ar fi putut fi socotită intuitivă, dacă Slava nu şi-ar fi dat seama cum stau lucrurile. El îi cunoştea bine pe Valeri şi pe Liudmila. Nu erau ei oamenii care să stea cu mîinile încrucişate. Dacă n-au înlăturat defecţiunea, se putea presupune că au avut motive puternice.

De la o vreme, după impresia tuturora, Slava şi-l subordonase pe severul comandant al submarinului, Oleg Jerbiţki. Acesta îi recunoştea autoritatea, accepta raţionamentele lui, nu-l contrazicea aproape niciodată. Şi întrucît ştia să se supună şi să execute cu exactitate ordinele, ar fi fost greu de găsit un alt executant mai bun. Oleg devenise un fel de umbră a lui Slava, ce-l socotea prieten, pe cînd ceilalţi, în ascuns — aghiotant al şefului. Acum,

«aghiotantul» se afla alături de șeful expediției. Făcea observații, manipulînd reflectoarele laterale și lumina din cabină, fără a-l împiedica pe Slava să conducă nava. Probabil că observase ceva, deoarece stinsese plafonierele. În întuneric scînteiau limbile aparatelor și becurile de control. La pupă, ba se aprindea, ba se stingea un snop argintiu de lumină.

— E cineva care ne urmărește, constată Oleg, dar reflectorul nu ajunge pînă la el.

— Imediat... răspunse Slava, înțelegînd ce vrea să spună «aghiotantul» mai înainte ca acesta să-și sfîrșească vorba.

Oleg stinse reflectorul. Străbătură așa cîteva zeci de metri. Slava simți o greutate neplăcută în cap. Nu era durerea care însoțește de obicei presiunea ridicată. Părea că cineva îl privește fix în ceafă, iar el ar vrea să se întoarcă și nu poate. Greutatea asta sporea, îl împiedica să gîndească, îl silea să se lupte cu ea.

— Dă-i drumul! spuse Slava, oprind brusc batiscaful.

Oleg aprinse la maximum reflectorul de la pupă. Pata neagră sări în dreapta, dar fu surprinsă de reflectorul lateral.

— E o caracatiță, lua-o-ar naiba! spuse «aghiotantul», simțind o ușurare.

— Se pare că animalul nu vrea să-l vedem, deși el vrea să ne examineze, observă Slava.

Animalul se repezi într-o parte, apoi în alta, urmărit de rază, își puse «gluga», își schimbă culoarea. Ar fi putut să se îndepărteze repede de navă, dar n-o făcea, ci, dimpotrivă, căuta să iasă din raza de lumină și să se apropie de batiscaf.

Slava dădu a lehamite din mînă, făcînd semn lui Oleg să elibereze locul din fața panoului cu comutatoare. Slăbi cu două treimi lumina reflectorului lateral, stinse reflectorul de la pupă și aprinse lumina din cabină, așteptînd ca animalul să-și facă apariția în fața hubloului. Dar caracatița prefera să-i observe de departe. Se legăna cam la vreo jumătate de metru de hublou, și în lumina slabă părea o masă informă.

— Caracatițele și-au schimbat comportarea, zise Slava. Dar de ce? Nu le-am dat nici un motiv...

— Poate le-au dat motive alții? își dădu cu părerea Oleg.

— Liudmila și Valeri?

— Nu neapărat ei...

— Tot mai bănuiești că sînt dușmani pe aici? Dar ce nevoie au ei de golful ăsta și de noi? întrebă nedumerit Slava.

— Uiți că munca cu delfinii prezintă importanță militară?...

Curînd, în față și dedesubt apăru o farfurioară de culoare deschisă; în raza reflectorului scînteia «clopotul». Slava încetini viteza și manevră nava în așa fel încît hubloul să vină în fața «geamului» casei submarine. Îi văzu pe Valeri și pe Liudmila lipiți de peretele transparent de plastic și se liniști.

— Salută-i și întreabă-i cum stau, îi zise lui Oleg.

Jerbîțki manipulă reflectorul, marcînd semnale Morse. Îi răspunse reflectorul «clopotului»:

„Totul e în ordine. Ați primit scrisoarea?"

— Transmite-le că n-am primit nici o scrisoare, ordonă Slava. Întreabă-i de ce n-au restabilit legătura. Spune-le că defecțiunea e la ei, în aparat sau la bornele de ieșire.

— Ei cer să-i luăm în batiscaf, zise nedumerit Oleg.

— Văd, constată nemulțumit Slava. Parcă e chiar așa de simplu să faci treaba asta ! Zic că „totul e în ordine" și cer să se ia măsuri de avarie extremă ! Întreabă dacă i-am înțeles bine.

Văzînd răspunsul, drăcui și manevră cu băgare de seamă nava în așa fel încît în fața «geamului» să vină chepengul. În același timp, în «geam» se deschiseră obloanele și ieși în afară o «mînecă» cu ventuze. O parte a navei intră în «mînecă». Toată manevra dură vreo două ore. Acum începea partea cea mai grea. Era destul ca în camera-ecluză să se fixeze greșit presiunea, să nu funcționeze măcar una dintre ventuzele «mînecii», pentru ca să se întîmple o avarie.

— Pune-ți costumul ! comandă Slava și, bombănind, se apucă să-și îmbrace și el costumul de scafandru, ceea ce nu era chiar așa ușor de făcut în cabina batiscafului.

Cînd, în sfîrșit, se auziră bătăi în capacul chepengului, Slava îl deschise numai o fracțiune de milimetru, apoi încă puțin...

Nerespectînd instrucțiunile, Liudmila și Valeri intraseră în «mînecă» fără să-și fi pus costumul de scafandru Deîndată ce se ridică chepengul, se strecurară prin deschizătură.

Slava vru să-și exprime indignarea, dar văzu fețele lor cu ochii holbați, aproape înnebuniți.

— Ce-i cu voi ? strigă.

— Închide chepengul și întinde-o ! îi șopti Valeri, lăsîndu-se pe podea.

— Dar delfinii ? întrebă Oleg. Le-ați lăsat hrană destulă ?

— N-ați uitat să conectați automatele din «mînecă» ? le aminti Slava.

— N-am uitat. Repede ! rosti șoptit Liudmila Nikolaevna.

Slava închise chepengul și porni motorul, uitîndu-se bănuitor la hubloul din spate. Dar iată că spațiul de dincolo de hublou s-a luminat, tubul negru al «mînecii» s-a retras încet în «clopot».

— Delfinii... dădu să spună Liudmila, dar Valeri îi acoperi gura cu palma, strîmbîndu-se îngrozitor.

— Ce s-a-ntîmplat ?! răcni Slava, devenind stacojiu.

— Fugi ! Fugi !

Supunîndu-se nu cuvintelor, ci tonului neobișnuit al glasului său, Slava nu mai întrebă nimic. Abia atunci cînd batiscaful ajunse la suprafață și se opri, legănîndu-se lipit de nava-bază, și se deschise chepengul de sus, Valeri zise :

— Delfinii au murit.

VIII.

Slava voia să-i invite la consfătuire pe toți membrii expediției, dar, în chip surprinzător, i se opuse Jerbițki. Iar atunci cînd șeful, oarecum contrariat de aerele de independență ale «aghiotantului», a încercat să-i demonstreze că zece specialiști judecă totuși mai bine decît un singur cap, Oleg zise :

— N-ai să faci asta.

— Ce, o faci pe comandantul ? se înfurie Slava.

— Ar fi timpul să-nțelegi că nu ne arde acum de joacă și să-ți amintești de răspunderea pe care o ai.

Oleg spuse asta în așa fel încît Slava își aminti imediat de învățămîntul politic, de prelegerile despre spioni și diversioniști, de uneltirile a tot soiul de dușmani, de vigilență, și-și mai aminti că s-a mai ales odată cu o mustrare pentru lipsa de activitate a comitetului Asociației pentru sprijinirea aviației și flotei. De data asta, însă, putea să iasă mult mai rău. Se simți stingherit, ca și cînd anchetatorul ar fi și început interogatoriile, interesîndu-se de ce șeful expediției n-a luat la timp măsurile necesare și n-a comunicat «unde trebuie». Și Slava mai pricepu că Jerbițki doar se jucase de-a «aghiotantul» și că era mai isteț decît i se păruse. Acum Oleg dăduse cărțile pe față și vorbea pe un ton care nu suferea replică:

— Am să comunic la comandament. Pînă la primirea unui ordin, rog să nu se vorbească nimănui despre cele întîmplate...

Comandamentul reacționă repede la raportul lui Jerbițki: la intrarea în golf își făcu apariția un torpilor lung, cenușiu, însoțit de un grup de vedete antisubmarin și de submarine. Deasupra apei apărură elicoptere.

O șalupă militară sub pavilionul comandantului escadrei veni să-i ia pe Slava, pe Valeri și Jerbițki. Cei trei urcară pe la bordul torpilorului și intrară în cabina comandantului. Aici îi așteptau cîțiva oameni: un contraamiral, un bărbat înalt și frumos, cu părul negru, cîrlionțat ca la africani, și doi căpitani de rangul I. Într-un colț îndepărtat al cabinei ședea un al patrulea, un marinar cu epoleți de căpitan-locotenent, chel, gras, cu ochii încercănați. Punînd întrebări, contraamiralul se uita mereu la bărbatul cel gras, parcă tot așteptînd să întrebe și el ceva.

Pe marinari îi interesa totul, începînd cu containerul dispărut și sfîrșind cu uimitoarele însușiri ale Înțeleptului. Slava și Valeri au trebuit să răspundă la o mulțime de întrebări, completîndu-se unul pe altul.

— N-am să vă ascund, spuse contraamiralul, că în regiunea golfului nu s-au semnalat în ultimul timp nave străine. Mai demult, în apele neutre și relativ nu departe de-aici a trecut un submarin, dar nu s-a oprit. Aceasta nu exclude pătrunderea în golf a unor scafandri inamici. Dar ca să stea sub apă un timp destul de îndelungat, ei ar fi avut nevoie de un refugiu de tipul «clopotului» dumneavoastră sau de o peșteră special amenajată. Or, nu s-a găsit nimic de felul acesta. Pentu orice eventualitate, noi am barat ieșirea din golf. Operația de cercetare începe la șase fix. La operație vor participa submarine, scafandri—«călare» și elicoptere. Se vor face cercetări simultan la diverse adîncimi și la diferite niveluri tactice, ce nu se va putea vedea din elicoptere și submarine vor vedea scafandrii.

— Am lăsat să ne scape ceva, rosti rar, cu o voce hîrîită, marinarul cel gras, cu epoleți de căpitan-locotenent și se întoarse spre Valeri, studiindu-l din ochi. Dumneavoastră ați spus, continuă, că octopusul dresat, numit Înțeleptul, v-a avertizat de prezența unor dușmani. Se poate presupune că el a aflat într-un fel de existența lor. Ar trebui să ne folosim de ajutorul lui. Cum se poate face asta mai bine?

— Putem coborî în «clopot», răspunse Slava în locul lui Valeri.
Contraamiralul îi aruncă o privire mustrătoare și Slava amuți.

— Mă tem că în «clopot» nu putem face asta, obiectă Valeri. Casa submarină se află, se pare, sub controlul lor, deși nu pot să-mi dau seama cum o fac. Cel mai bine ar fi să stăm de vorbă cu Înțeleptul într-un loc mai puțin periculos, de pildă să-l aducem aici.

Chelul dădu aprobativ din cap, și numaidecît contraamiralul zise :

— Vom trimite după el o minibarcă. Pe dumneavoastră, se adresă el lui Slava și lui Valeri, am să vă rog să rămîneți și să pregătiți un acvariu în care să poată sta caracatița. Căpitanul Jerbițki vă va ajuta.

Slava îi aruncă lui Oleg o privire triumfătoare..

IX.

Înțeleptul nu se afla în «clopot». Ori îl părăsise atunci cînd Liudmila și Valeri treceau în batiscaf, ori izbutise după aceea să pună în acțiune camera-ecluză. Amîndouă explicațiile păreau neverosimile, dar fapt era că animalul dispăruse...

Valeri aștepta cu nerăbdare începutul operației de cercetare a golfului. Chiar și în cel mai rău caz, dacă nu vor fi descoperiți dușmanii aceia misterioși, ceva se va limpezi totuși. Îi urmărea admirativ pe scafandri, încălecați pe niște mici proiectile, echipate cu puternice motoare cu jet de apă. Pe un astfel de proiectil, scafandrul putea să dezvolte subacvatic o viteză pînă la treizeci de noduri. Motorul alimenta cu energie și reflectorul montat în cască.

Cînd, la o comandă dată de pe torpilor, scafandrii se scufundară simultan, sub apă se aprinseră zeci de luminițe ce se depărtau. Era o priveliște foarte frumoasă. Slava și Valeri urmăreau luminițele aplecați peste parapet. În apropiere se legăna batiscaful, pregătit pentru o eventuală imersiune.

Fură chemați în cabina de radio. De-aici, contraamiralul dirija operația. În afară de el și de radiotelegrafiști, în cabină se mai afla și pleșuvul căpitan-locotenent.

Contraamiralul îi întîmpină pe Slava și Valeri spunîndu-le :

— A fost găsit «clopotul» dumneavoastră. Mecanismele lui funcționează normal.

— Asta-i tot ? întrebă Valeri.

— Cum adică tot ? nu pricepu contraamiralul.

În schimb, căpitanul-locotenent sesiză îndată înțelesul ascuns al întrebării și-i răspunse ziaristului :

— Nu, nu s-a mai găsit nimic altceva. Își purtă privirea pe fața lui Valeri, care părea dezamăgit și adăugă : Deocamdată...

Pentru Valeri, timpul trecea chinuitor de încet. Roșea ori de cîte ori surprindea asupră-și cîte o privire cercetătoare sau bănuitoare. I se părea că privirile acestea devin tot mai ironice. Mai

mult decît atît, începu el însuşi să se întrebe dacă nu cumva cele întîmplate n-au fost jocul unei imaginaţii bolnave. De fiecare dată se agăţa de aceeaşi «ancoră» — moartea delfinilor. Aceasta nu putea nicicum să i se fi năzărit. Dar, pe de altă parte, moartea delfinilor nu dovedea nimic, nu confirma existenţa reală a Înţeleptului...

— Submarinele 03, 72 şi 83 au ieşit la suprafaţă, raportă unul dintre radiotelegrafişti. N-au găsit nimic.

După o oră şi jumătate, grupurile de scafandri—«călare» au terminat complet recunoaşterea. N-au rămas necercetate nici un metru cub de apă, nici un metru pătrat de fund.

Contraamiralul nu se mai uita la Slava şi la Valeri. Acum şi Slava trebuia să se disculpe. Riscă o observaţie :

— Ciudat ! Toată povestea asta cu conteinerul şi cu caracatiţele... Le-am văzut cu ochii mei. Avem, în sfîrşit, filmele...

— Nu e chiar aşa de ciudat, replică contraamiralul. Mai ales dacă ne gîndim că jocul de lumini şi umbre de sub apă poate să dea naştere la tot felul de iluzii, să facă din nişte caracatiţe obişnuite ditamai înţelepţi... Încercă chiar să-l consoleze pe Slava, spunînd pe un ton condescendent : Aşa ceva i se poate întîmpla oricui...

De necaz, Slava îşi muşcă buza şi puse mîna pe umărul lui Valeri. Ziaristul înţelese cauza compasiunii lui şi zîmbi amar. Dar atunci îi veni ideea să profite de căinţa prietenului său. Cînd ieşiră pe punte, zise :

— Am să mă instalez din nou în «clopot». Şi de data asta iluziile n-au să mă înşele... Prevenind orice obiecţie din partea celuilalt, adăugă : Altă soluţie nu există.

X.

Împreună cu Valeri se instală în «clopot» ihtiologul. Numele lui complet era Evgheni, dar toată lumea îi zicea Evg (semnase primul său articol într-o revistă ştiinţifică Evg. Kosinciuk, dînd astfel de înţeles că n-are nimic comun cu academicianul Evgheni Kosinciuk, unchiul său, cu care era certat). Camarazii lui Evg socoteau că numai împrejurări cu totul extraordinare l-ar fi putut tulbura pe acest om atît de echilibrat şi de flegmatic.

Kosinciuk ascultă fără a clipi din ochi relatarea amănunţită a ziaristului despre toate cele întîmplate în casa submarină şi nu se putea ghici dacă într-adevăr credea cele auzite sau doar se prefăcea. Dar ziaristul îi era recunoscător şi numai pentru atîta.

În ceea ce-l priveşte, de îndată ce se află din nou în «clopot», Valeri începu să se îndoiască şi mai mult decît înainte. Ba i se năzărea că aude şuieratul delfinilor răzbind prin uşa închisă, ba vedea după «geam» caracatiţa. Dar mereu, de cum schimba un-

ghiul razei reflectorului, se convingea că nu există acolo nici o caracatiță.

Lucrurile au continuat așa pînă cînd, la un moment dat, Kosinciuk exclamă:

— Ia vezi cine ne vizitează!

Prin plastic îi priveau niște ochi mari, holbați. Tentaculele acoperite de pete ale animalului se mișcau ușor.

— Înțeleptul, exclamă Valeri. Nu se știe de ce, era sigur de asta, deși cu greu l-ar fi putut deosebi imediat pe Înțelept de semenii săi.

Aparatul de filmat intră în acțiune, și Valeri zîmbi gîndindu-se cîte mii de metri de peliculă va prăpădi meticulosul ihtiolog. Deodată se sperie: și dacă e din nou o iluzie? Începu să manipuleze reflectoarele, dar vedenia nu dispăru. Acum Valeri se încredință și mai mult că era însuși Înțeleptul; care altă caracatiță ar fi rămas calmă la jocul de lumini?

Îi făcu semn cu mîna, invitîndu-l să intre, și animalul îi răspunse mișcîndu-și abia perceptibil o pereche de tentacule.

— Interesant, constată Evg...

Valeri acționă camera-ecluză, și după cîteva minute, octopusul lipăia cu tentaculele pe podeaua casei submarine.

— Tu ești, Înțeleptule? întrebă pentru orice eventualitate Valeri.

— Da.

Oricît fu de surprins, Evg apucă totuși să dea drumul magnetofonului. Valeri se convinse abia acum că mai înainte ihtiologul nu dăduse crezare poveștii cu caracatița vorbitoare.

— Așadar, ai manipulat singur camera-ecluză și ai ieșit în larg? luă Valeri animalul la întrebări.

— Da.

— Și de ce te-ai întors acum?

Animalul rămase tăcut, trăgîndu-și «gluga» pe ochi.

— Seamănă cu academicianul Kosinciuk, observă Evg, evitînd cuvîntul «unchiul». Mai ales cînd se eschivează de la un răspuns direct.

Valeri se făcu a nu lua în seamă aceste cuvinte și-i puse Înțeleptului o întrebare ajutătoare:

— Pentru că oamenii au revenit?

— Da.

— Vrei să fii împreună cu noi?

— Da.

— Vrei să ne slujești nouă?

Animalul rămase cîteva secunde pe gînduri, uitîndu-se cu ochi întunecați la Valeri. În sfîrșit, răspunse:

— Da.

(Continuarea în numărul viitor)

În românește de IGOR BLOCK

Micro-macro

de GABRIEL MANOLESCU

1. *Lovi cu racheta un meteorit și-l aruncă departe, într-un colț al Universului... Cineva de la Centrul Spațial răcni : out !*

2. *Totul a fost minunat pînă în momentul în care nevastă-mea și-a dorit un guler de vulpe argintie la costumul spațial.*

3. *Ce ne vom face dacă computerele vor începe să pună întrebări ?*

4. *La ce-i trebuiau care doi ochi în lumea aceea plană ?*

5. *Vă spun eu : nu e vorba de nici o* l î n ă d e a u r ; *argonauții mi-au furat* combinezonul-special-pentru-planetele-cu-climă-rece !

6. *Cum să se comporte normal în spațiu păienjenii dacă nu le faceți rost și de muște ?*

7. *Luna fuge înaintea Soarelui sau invers ?*

8. *Era imposibil să-l convingă de faptul că la baza vieții pe planeta aceea stătea cuprul. Apoi îi veni ideea să-și dea arama pe față.*

9. *Putem deschide umbréle pentru a ne apăra de căldura soarelui, putem ridica pereți pentru a ne feri de lumina sa orbitoare, dar nu ne putem lipsi de* prezența *lui.*

10. *În timp ce urca spre straturile superioare ale atmosferei, pilotul își dădu seama că se îndrăgostise ; era în al nouălea cer.*

11. *Cine-mi face rost de buturuga mică cu care să răstorn Carul Mare ?*

12. *„Robotul «Merox» — de neînlocuit în căminul dumneavoastră : spală, șterge și sparge farfurii la dorința soțului".*

13. *Dacă mai sîcîim mult cobaii ăștia, or să se îmbolnăvească de nervi !*

14. *Am o singură pretenție : dacă tot debarcă extratereștri, cel puțin să-și aducă mîncare de-acasă !*

15. „In vino veritas", *gîndi călătorul sideral, dizolvînd pastila concentrată de „Tîrnave".*

16. *Iată soluția căsniciei ideale: robotul X 47 pentru liniștit soacre!*

17. — *Să călătorești ca mine, cu o singură femeie, 20 de ani-lumină într-o navă și pe urmă să-mi vorbești mie de „eternul feminin".*

18. *„Pentru tenul dv. folosiți mașina timpului".*

19. *Toți cosmonauții umblă pe Venus cu capul în nori.*

20. *Acolo pe Lună, iubito, îți voi șopti cuvinte de dragoste sub clar de Pămînt!*

21. *„Cine se scoală de dimineață, departe ajunge" își spuse cosmonautul și începu cea de a 437-a rotație în jurul Pămîntului.*

22. *Era o dactilografă nepricepută, dar bătea destul de repede cu toate că folosea numai 39 din cele 44 de degete pe care le avea.*

23. *Își trase pălăria pe ochi, își ridică gulerul hainei și trist, aprinzîndu-și o țigară, ieși din laborator. Deschise umbrela; afară ploua mărunt cu meteoriți...*

24. — *Adio, plec la mama, îi strigă ea printre lacrimi și urcă scara rachetei.*

25. *După zece ani nu reușise încă să învețe limba lor... Era un amestec ciudat de sunete șuierate și gîfîituri. Abia mai tîrziu, un specialist îi spuse că, pentru a vorbi astfel, îți trebuie două laringe.*

26. — *Sînt marțian, țipa individul, sînt marțian!!*

Îl puteți găsi și acum într-o cameră albă, cu doctori mulți, într-un ospiciu, unde în fiecare dimineață vecinii de salon sînt lăsați să-i croșeteze antenele și să-i pocnească ventuzele de la picioare.

DIN CUGETĂRILE UNUI COMPUTER

- **Cine se aseamănă se adună în sistemul binar.**
- **Pentru problema asta îmi trebuie un computer-adjunct, se plîngea un calculator.**
- **Cine rîde la urmă rîde mai bine dacă e programat așa.**
- **Joacă totul pe o singură cartelă!**

Cronică (en passant fantastică) a șahului

de **EMANUEL REICHER**

XXXVI.

Prezența românească pe eșichierul mondial (I)

Aflați la o răspîntie importantă a lumii, locuitorii meleagurilor românești, martori ai unor vremuri de zbucium și de cumpănă ale istoriei, au avut timp îndelungat un contact nemijlocit cu obiceiuri de viață și cu fenomene de cultură de o imensă varietate în formă și în conținut.

Poporul nostru a decantat secole de-a rîndul influențele primite și a păstrat îndeobște numai pe cele mai apropiate sufletului său, dîndu-le o tentă specifică acestor orizonturi.

Unul dintre obiectivele principale ale viitoarelor noastre studii asupra genezei șahului va trebui să fie pătrunderea acestuia la noi, în acea lume atît de strîns legată de Orient, de creștinătatea latină, slavă, greacă și germană.

Înaintea atestărilor documentare directe vor fi, desigur, găsite căile paralele de propagare a jocului minții în vechile hanuri de călători și negustori, în bivuacurile războinicilor și în mănăstiri, în toate acele locuri unde omul avea răgazul de a-și ascuți gîndirea. Și, cu mult înaintea pieselor rătăcite prin ruinele curților domnești sau ale castelelor feudale, vom găsi acele figurine de lut ars, metal, lemn sau os, socotite prea lesne obiecte ale unui cult religios arhaic, în realitate întruchipînd elemente ale unui protoșah existent din cele mai vechi timpuri la seminții pentru care confruntarea unor tabere vrăjmașe — fie ele chiar ale unor zei — făcea parte în mod natural din viața de toate zilele, reflectîndu-le astfel și în jocurile lor.

Întîia dovadă scrisă — descoperită pînă acum — a unei activități șahiste românești o constituie problema prințului **Mihai Șuțu** publicată în celebra revistă franceză „La Stratégie" la 15 octombrie 1868.

Doi ani mai tîrziu, la primul turneu internațional din Germania — antologicul Baden Baden-1870 (I. Anderssen, II. Steinitz) —, din comitetul de organizare a făcut parte ca vicepreședinte prințul Sturza, alături de mari personalități ca, de exemplu, scriitorul rus Turgheniev.

Sînt argumente puternice pentru existența în Principatele noastre a unor vechi preocupări, similare cu cele din vestul Europei, mai ales că în anul 1872 apare la București cartea

lui **Adolf Albin** * : „Amiculu Joculu de Schah, Theoreticu și Practicu", în care, printre altele, sînt enumerați — pe două categorii de valoare — cei mai cunoscuți jucători ai țării, oameni din diferite orașe și din cele mai variate medii sociale.

Din filmul evoluției mișcării noastre șahiste decupăm cele mai sugestive secvențe :

1879 : Hercule Anton Gudju a terminat victorios patru mici turnee la Paris, fiind elogiat în presa vremii.

1880 : „Marele turneu-handicap al Parisului" a întrunit 26 de participanți și a fost cîștigat de H. A. Gudju.

1881 : H. A. Gudju s-a clasat, într-un turneu internațional, pe locul II—III, la egalitate cu faimosul maestru francez A. de la Rivière (1830—1905).

1894 : La Galați, din inițiativa generalului Jules Scheletti și a șahistului **Mauriciu Armand** (1853—1937), a luat ființă primul cerc de șah din România.

— Cu ocazia marelui concurs al Vienei, Mauriciu Armand s-a clasat pe locul VI din 20 de participanți, înaintea marelui maestru Albin.

1895 : Tot la Viena, **Sigmund Herland** (1866—1952), cel care avea să devină unul dintre cei mai mari problemiști ai lumii, a realizat meci egal cu renumitul mare maestru Mieses **.

— În revista „Adevărul Ilustrat" a apărut prima rubrică de șah din țara noastră. Redactor : M. Armand.

1903 : La Pitești a apărut cartea „Elementele jocului de șah, explicate prin numeroase exemple de partide jucate, exerciții și probleme de căpitanul **I. Vasilescu** din Artilerie".

1910 : Ion Gudju (13 ani), fiul lui H. A. Gudju, a cîștigat campionatul „Societății de șah — M. C. Epureanu".

1912 : Inginerul Victor Costin a editat revista de jocuri distractive „Recreațiunea", avînd o importantă rubrică de șah ; această publicație a organizat primele concursuri prin corespondență din țara noastră.

1913 : Profesorul **Gheorghe Neștian** din Bîrlad a cîștigat primul turneu prin corespondență.

1914 : La 25 februarie a apărut primul număr al unei reviste de specialitate : „România șahistă". Redactor : Ion Gudju.

1915 : O nouă încercare a aceluiași pionier, revista „Șahul", se termină fără succes din cauza lipsei de sprijin a oficialităților.

1916 : S-a editat un veritabil manual : „Jocul de șah, noțiuni pentru începători". Autor : Ion Gudju.

1920 : S-a înființat cercul de șah „București", organizîndu-se și primul campionat al capitalei : I. Ion Gudju. Pe locul II, **Wolfgang Pauly** (1873—1934), ce a devenit apoi unul dintre primii problemiști ai lumii, autor a 4 000 de probleme, învingător în numeroase concursuri de compoziție. Pe locul III, L. Loewenton.

1924 : La Paris, cu ocazia Jocurilor Olimpice, s-a organizat un mare turneu la care fiecare țară a participat cu patru reprezentanți. Cu numai trei (!) jucători, I. Gudju, G. Davidescu și L. Loewenton, România s-a clasat în aceste inegale condiții pe locul VIII—IX din 15 țări.

---

* Vezi cronica noastră, capitolul XII.

** Vezi capitolul XIV.

ION GUDJU

1925: La inițiativa lui Ion Gudju, care în anul premergător, alături de Paul Vincent, Alexandr Alehin și dr. Al. Rueb, fusese membru fondator al F.I.D.E., ia ființă și Federația Română de Șah. Președinte: Adam Hențiescu, vicepreședinți: scriitorul Mihail Sadoveanu, profesorul Mihai Dragomirescu și șahistul Ion Gudju.

— S-a organizat tur și retur primul meci interorașe: București-Timișoara (scor general: 11—19 pentru București). A apărut tipărită, cu sprijinul direct al lui **Mihail Sadoveanu,** după ce vreme de un an a fost trasă la șapirograf: „Revista de șah". Redactor: **Anatol Ianovcic.**

1926: Ion Gudju a ocupat locul III la concursul cercului „Cigorin" din Paris.

— S-a organizat la Sibiu **primul campionat al României,** intrîndu-se astfel în perioada modernă a șahului din țara noastră.

*

Campionatele naționale au prilejuit mai întotdeauna dramatice bătălii pentru întîietate, iar apanajul de a fi campion l-au avut un număr restrîns de jucători și jucătoare.

În cele 36 de ediții, la masculin, s-au impus în primul rînd **Florin Gheorghiu** cu 7 titluri, urmat de **Victor Ciocîltea** (6 titluri), dr. **O. Troianescu** (cinci), **Ion Bălănel** (patru), **Alexandru Tyroler** și **Ștefan Erdely** (cîte trei), și dr. **Ioan Balogh, Henrich Silberman, Ivan Halic, Petre Seimeanu, Traian Ichim, Toma Popa, Gheorghe Alexandrescu** și **Tudor Flondor** (ultimii doi — împreună), **Theodor Ghițescu** și **Carol Partoș** (cîte un titlu) *.

Să acordăm încă o clipă de atenție și celor care fără a fi fost vreodată lideri, au ocupat dezamăgitorul loc II, clasificare onorabilă, dar care, fără îndoială, continuă să genereze variante de vis ce pornesc de la gîndul: dacă ar fi fost altfel... Unii dintre aceștia, activi încă și astăzi, așteaptă poate clipa revanșei: **Eugen Costea** (maestru internațional al șahului prin corespondență), **Gheorghe Mititelu, Emanuel Reicher, Juliu Szabo, Constantin Ungureanu, Paul Voiculescu.**

La femei, recordul titlurilor cîștigate este deținut deocamdată de **Alexandra Nicolau** cu șase victorii. Ea va trebui să

* Același izvor de informație folosit de E. R., prodigioasele fișiere ale arbitrului internațional *Gh. Moldoveanu* ne fac cunoscut un alt interesant clasament: în frunte domină, firește, inepuizabilul *Ciocîltea,* care luptă pentru a 22-a oară în finala campionatului României; îl urmează cu 20 de participări *Reicher* („regele remizei", după titlul acordat de *Valeriu Chiose,* liderul incontestabil al reporterilor noștri șahiști); vine la rînd pasionatul *dr. Troianescu* cu 18 finale, dar acesta este amenințat de redutabilii *Mititelu* și *Ghițescu,* care au respectiv 17 și 16 prezențe în suprema competiție a țării. Un palmares ca întotdeauna fulgurant ni-l oferă *Florin Gheorghiu:* pînă în 1972, cele nouă incursiuni în finală s-au soldat cu tot atîtea încununări pe podium: șase locuri I, o dată locul II, de două ori locul III (A. R.).

lupte necontenit pentru a nu fi depăşită de ofensiva pe care o pot dezlănţui în orice moment : **Elisabeta Polihronaide** (de patru ori campioană), **Margareta Teodorescu** şi **Maria Pogorevici** (de cîte trei ori). Sînt puţine şanse actualmente ca **Rodica Manolescu** (de două ori) **Elena Răducanu, Margareta Perevoznic** şi **Gertrude Baumstarck** (cîte o victorie) să devină amenințătoare, dar, ca în orice sport..., nu se ştie niciodată !

În cele 25 de ediţii, numai trei jucătoare au gustat din cupa amară a locului II, fără să reuşească şi cuceririea titlului : **Victoria Dumitrescu** (1936), **Rodica Reicher** (1960) şi **Suzana Makai** (1966 şi 1972).

Pînă la elaborarea acelei lucrări vaste pe care istoria şahului în România o merită, ne vom mulţumi să prezentăm portretele jucătorilor şi ale jucătoarelor noastre cărora, de-a lungul anilor, F.I.D.E. le-a conferit titluri internaţionale.

LIDERII ŞAHULUI COMPETIŢIONAL

Ştefan Erdely (1905—1967). Adept al stilului poziţional, neiertător cînd ajungea să-şi „strîngă în chingi" adversarul, a avut epoca sa de vîrf spre mijlocul deceniului al patrulea : locul I la Szentes-1933, locul VI—VII la Budapesta-1933, locul V—VI la Budapesta-1934, locul IV—V la Klosterneuburg-1934. Maestru internaţional din 1950, a participat la două olimpiade şi la numeroase întîlniri europene.

Dr. OCTAV TROIANESCU

Dr. Octav Troianescu (născut în 1916). Unul dintre pilonii şcolii româneşti, renumit prin erudiţie şi combativitate, ingenios în lungile dueluri manevriere ; a realizat performanţe ca : locul IV—V la Bucureşti-1949, locul II la Sopot-1951, locul III—IV la Bucureşti-1951, locul III la Erfurt-1955, locul VI la Ulan Bator-1956, locul III la Tunis-1967. Multiplul nostru campion realizează un echilibru botvinnikean între şah, profesia de medic, activitatea universitară, publicistică şi munca obştească. Jucător de bază al echipei reprezentative în nenumărate meciuri, a fost participant la patru olimpiade. Maestru internaţional din anul 1950.

Ion Bălănel (născut în 1926). Posesor al unui stil integral, a arătat virtuozitate în ambuscade poziţionale şi tactice, în învăluirea şi asaltul redutelor, în paralizarea acţiunilor inamice. Victorios în turneele Miedzy-Zdroj-1952 (împreună cu Milev) şi Ploieşti-1957, participant la meciuri interţări şi la Olimpiada din 1956, maestru internaţional din anul 1954, a abandonat în anul 1959, din pricina bolii, o carieră şahistă ce se anunţa strălucitoare.

În timpul turneului de la Marianské Lazné-1956, după o partidă subtilă cu un final elegant, marele maestru Viaceslav Ragozin a fost lăudat: „Ați jucat ca Alehin!". Răspunsul său, surprinzător dealtfel, onorează șahul românesc: „Mai bine îmi puteți spune: ai jucat ca Bălănel!"

Victor Ciocîltea (născut în 1932). Sextuplul campion al țării și-a cucerit o binemeritată popularitate printr-un stil agresiv și combinații de mare efect. Dotat cu o neobișnuită rezistență, neintimidat de nici un as al epocii (nici chiar de Fischer!), a cucerit treptat un prestigios palmares, din care selecționăm: locul III la Dresda-1956 (înaintea lui Pachmann, Uhlmann, Bilek și Pîdevski), locul IV la Sczawno Zdroj-1958 (după Gheller, Holmov și Szabo), locul I—II la Sofia-1962, locul III la Belgrad-1962 (înaintea lui Rosseto, Ianosevici și Minici), locul IV la Bad Liebenstein-1963 (înaintea lui Uhlmann), locul I—II la Reggio Emilia-1967, locul II la Zinnowitz-1967 (înaintea lui Uhlmann, Pietsch și Ney), locul I—IV la Reggio Emilia-1968, locul IV—VI la Tbilisi-1970 (înaintea lui Bronștein, Holmov, Lein), locul III—IV la Malaga-1971 (înaintea lui Liubojevici), locul IV—VII la Vrșeț-1971 (după Mecking, Portisch și Ivkov, dar înaintea lui Filip, Planinc, Ianosevici), locul I—III la Tunis-1973 (înaintea lui Rossolimo, Pîdevski, Medina).

Enumerarea detaliată a celor mai bune rezultate ale lui Victor Ciocîltea constituie un mijloc de a sugera avîntul mișcării noastre șahiste de la începutul deceniului al VI-lea, care a adus României o poziție permanentă în rîndul primelor zece țări ale lumii.

Maestru internațional din anul 1957, „punct de rezistență" al echipei reprezentative la șase olimpiade, coautor al unei apreciate lucrări în teoria deschiderilor, eroul impetuoaselor ofensive care au suscitat printre spectatorii șahiști atmosfera tribunelor unui derbi fotbalistic, Victor Ciocîltea justifică speranțele puse în el de nenumărați suporteri încă de la furtunoasa-i apariție din anul 1952. De nenumărate ori la numai o jumătate de punct de norma de mare maestru, el a reușit în noiembrie 1973 să depășească această barieră, primind prima „notă" pentru invidiatul titlu la turneul de la Novi Sad.

Theodor Ghițescu (născut în 1934). Admirator înflăcărat al marelui Alehin, s-a dorit întotdeauna asemănător lui; paradoxal însă, cele mai reușite partide le joacă în stilul riguros al lui Capablanca, de care se apropie și prin distincție. Se dăruiește total luptei, cu o neîntrecută putere de concentrare, dar a și plătit deseori greu tribut unor neașteptate scăderi ale potențialului fizic.

Numele său a figurat de nenumărate ori printre premianții întrecerilor internaționale, îndeosebi în cele din Olanda, unde s-a impus cu autoritate. Cîteva rezultate notabile: locul VII la Bratislava-1957, locul IV-VII la Marianské Lazné în 1960 și 1962, locul V la Marianské Lazné-1961 (turneu zonal), locul III—IV la Reggio Emilia 1961—1962, locul II—V la Zinnowitz-1964, locul II la Amsterdam-1965 (turneul secund, adică al maeștrilor internaționali), locul I la Beverwijk-1966 (turneul secund), locul I la Amsterdam-1966 (turneul secund), locul VI-VII la Amsterdam-1967 (turneul marilor maeș-

tri), locul IV-VII la Debrecen-1968, locul II-IV la Bognor Regis-1968, locul II la Reykjavik-1970, locul I—II la Wijk aan Zee-1973 (turneul secund).

Maestru internaţional din 1961, „vîrf de atac" al teamului naţional, participant recordman la opt olimpiade (!), Theodor Ghiţescu aspiră în mod îndreptăţit la titlul de mare maestru.

Corvin Radovici (născut în 1931). O sănătate şubredă a ipotecat cariera acestui uimitor de metodic şi perseverent specialist în arta defensivei şi a contraatacului. A participat la un număr redus de concursuri individuale, dintre care menţionăm: locul VII—IX la Ploieşti-1957, locul I—III la Sofia-1958, locul V—X la Marianské Lazné-1959, locul III—VI la Bad Salzungen-1960, locul III la Bucureşti-1961, locul VI—VII la Bucureşti-1962. Maestru internaţional din 1968, a făcut parte din echipa olimpică de două ori.

Dolfi Drimmer (născut în 1934). Iscusit mînuitor al armei pshiologice, tenace şi derutant în apărare, capabil de a „întoarce" cursul luptei în orice moment, s-a remarcat prin: locul II la Ploieşti-1957, locul VI—VII la Balatonfüred-1960, locul III—IV la Bucureşti-1962, locul I—III la Bognor Regis-1967, locul II—III la Whitby-1967, locul IV—VI la Havana-1968, locul IV—V la Luhakovice-1969, locul IV—VII la Lidköping-1969, locul I la Nathanya-1972 (turneul secund). Maestru internaţional din 1961, a participat la patru olimpiade. Dolfi Drimmer desfăşoară o activitate multilaterală, fiind doctor în ştiinţe tehnice şi cadru universitar.

DUMITRU GHIZDAVU

Dumitru Ghizdavu (născut în 1949). Cel mai tînăr maestru internaţional al nostru, o veritabilă speranţă în continuu progres, are de pe acum un palmares promiţător: locul III la Riga-1967, locul V la Albena şi Bucureşti în 1971, locul IV—VII la Timişoara-1972, locul V la Niş-1972 şi un excelent loc secund la Bucureşti-1973.

Bine pregătit teoretic, îndrăgostit de iniţiativă şi ambiţios, lui Dumitru Ghizdavu îi va fi suficientă creşterea exigenţei faţă de sine însuşi pentru a ajunge mare maestru.

Florin Gheorghiu (născut în 1944). Începuturile celui mai valoros jucător român sînt în linii mari asemănătoare cu acelea ale unor stele de prima mărime ale eşichierului contemporan.

A debutat într-un campionat naţional (1960), pe care l-a şi cîştigat! Un an mai tîrziu a devenit al doilea junior al lumii şi s-a consacrat apoi pe plan internaţional prin locul III—IV în clasamentul turneului de la Bucureşti-1962. Cucerirea titlului de campion mondial de juniori (1963), după o epuizantă

și dramatică încleștare cu Janata, și conferirea calității de maestru internațional i-a dat aripi, și, în scurt timp, s-a impus ca un temut combatant al bătăliilor de pe toate meridianele : locul II—III la Hastings 1964—1965, locul I—II la Belgrad-1965, locul VI la Hastings 1965—1966, locul IV la Tel Aviv și victorie răsunătoare în cel de al VII-lea turneu internațional al României, București-1967.

Cel care în 1965 a adus țării noastre primul titlu de mare maestru s-a aflat doi ani mai tîrziu în fața unui minunat prilej de a-și continua gloriosul urcuș : turneul zonal al campionatului lumii. A început straniu concursul cu șapte remize (!) în primele opt runde, apoi a atacat tardiv și s-a clasat doar pe locul IV, pierzînd la limită calificarea pentru interzonal. În anii următori, rezultatele lui au fost prestigioase, dar deseori a părut că se află sub impresia eșecului suferit : locul I—IV la Hastings 1967—1968, locul V la Beverwijk-1968, locul IV—V la Vincovci-1968. Anul 1969 l-a început sub bune auspicii : locul I la Manila, cu procentaj absolut : 11 victorii din tot atîtea partide ! La Monte Carlo-1969 a ocupat doar locul V—VI, dar înaintea lui Rossolimo, Benkö și Bronștein. Și iată-l în orașul de sub Acropole, în fața marelui obstacol al zonalului mondial, care și de astă dată s-a dovedit insurmontabil : din nou pe locul IV, și interzonalul a rămas mai departe un vis.

Trecem peste performanțele din anii următori, cunoscute cititorilor noștri *, pentru a ajunge în 1972, cînd a avut, alături de zecile de mii de suporteri români, satisfacția depășirii „barierei zonale". Locul II la Helsinki a constituit o trambulină pentru un salt la antipozi : interzonalul de la Petropolis-1973 (Brazilia). În acea fantastică ciocnire a unor teribile forțe șahiste locul XIII din 18 participanți poate constitui platforma de lansare a unor alte premiere.

Liderul echipei noastre naționale, participant la nenumărate meciuri bilaterale, balcaniade și olimpiade, ni se înfățișează drept un luptător complet, cu o vădită preferință însă pentru atac și combinații decisive. Talentul său prodigios se dezvăluie cel mai mult prin acele neobișnuite și temerare soluții ale unor poziții aparent banale ce explodează din senin, zdrobind adversarul, chiar atunci cînd el se numește Bobby Fischer !

Mișcarea șahistă din România, în care, printre atîtea elemente de perspectivă, activează doi jucători care se pot mîndri cu o victorie la actualul campion al lumii, se află în plină dezvoltare și constituie o prezență vie în bătăliile contemporane pentru supremație.

---

* Vezi cronologia celor mai importante evenimente dintre anii 1970—1972, capitolul XXXV, numărul 458 al Colecției.

Fantezii de centaur:

Neliniște secretă

de **MAXIMIN TRACUL**

Imaginează-ți o lume închisă într-un cristal, existînd acolo, sub privirile tale seduse, ignorîndu-ți ființa, ori, dacă nu, luînd irisul tău drept un imens soare albastru sau căprui, care răsare și apune fără să mai trezească uimiri, așa cum nu te mai miri de cer, obișnuit să-l știi mereu deasupra. Un asemenea ou, un asemenea concentrat de univers aruncase Wells, cîndva, în mîinile unui neputincios, făcînd din el un fericit consumator de hrană zeească și apoi un mort, atunci cînd izvorul nesperatei voluptăți a ochiului deschis spre alte spații avea să dispară.

În cristal se poate întîmpla orice, altfel n-ar mai fi o lume : fluturări gingașe, scînteieri, atingeri suave de sunete și chiar furtuni, și chiar drame, chiar îngenuncheri și ucideri. Se mai pot întîmpla, spre dimineață, cînd răsare irisul albastru sau căprui, niște gînduri curățite de tot ce noaptea, cu visele ei răsucite în formă de caracatiță, picurase pe ele : beznă, spaimă, venin. Te simți deodată martorul unei pulsații discrete, fascinat de acel spațiu revelat, care poate că nu puțină vreme ți-a rămas străin, deși te aștepta dintotdeauna, în conul de umbră unde lași să zacă tot ce iese din sfera obișnuitelor gesturi ale zilei.

Ceea ce spun aici pledează pentru fantezie, pentru această neliniște secretă care, înfiorîndu-te la simpla ei apropiere, te îndeamnă dincolo de paravanul opac unde simțurile se împotmolesc, atingerile se retrag învinse de duritatea suprafețelor și numai gîndul își mai poate asuma răspunderea și riscurile unei traversări. Răspundere, știind că trecerea dincolo de o realitate cunoscută este obliga-

torie în aventura modernă a spiritului și a civilizației umane; iar pe de altă parte risc, pentru că dincolo *poate să fie și imaginea revelată, dar și neantul. Mă gîndesc la ezitarea lentă a cosmonautului între „jos" și „sus", între niște sensuri anulate, ca și distanțele dealtfel, pentru ochi, încît toate lucrurile, devenite stele, par la fel de aproape și la fel de departe în vîrtejul lor încetinit, care nu-i decît euforie.*

Iată, irisul a răsărit — în cristal se luminează de ziuă. O zi puțin ciudată, poate din trecut, poate din viitor, așa că n-o să fii surprins cînd vei distinge în miezul ei contururile colțuroase ale unui anotimp gotic, cu creneluri și boltiri mucegăite, sub care pașii primesc ecou; și nici dacă se vor alcătui acolo țesăturile nelămurite ale unui timp abia gîndit, abia simțit în față. Iar dacă uiți că tu ești cel supus, cel măcinat în moara orelor, poți să te smulgi din ea și, dezrădăcinat din gravitația cotidianului, te întorci în urmă, ca să *vezi, să afli, să verifici, sau năvălești în timpul propriilor tăi urmași, să-i cunoști cu o durată mai devreme. Sau ieși în lumile din stele, gîndindu-le cu înfiorarea unui demiurg, așa cum vor fi înflorit și ele, undeva, departe, altfel decît lucrurile de pe Pămînt.*

Toate acestea există *în oul de cristal, în rotunjimea lui abia vibrată. Întoarce-te acolo unde l-ai lăsat, ori l-ai uitat, ori l-ai pierdut, grăbit fiind să-ți împlinești cu fapte ziua, dar fără să observi că în această grabă conturul i-a rămas neîntregit. Lipsește tocmai rodul fanteziei...*

În bilanțul s.f. publicat în numărul 453 al Colecției este semnalat, între altele, și faptul că a omis să pomenească de o lăudabilă inițiativă a revistei **„Vatra"** din Tîrgu-Mureș (redactor șef : **Romulus Guga**) ; începînd cu nr. 18 din 20 septembrie 1972, această publicație găzduiește o rubrică permanentă intitulată „Antologie science-fiction".

Firește că retrospectiva noastră nu se voia exhaustivă, dar, treptat și împreună cu iubitorii anticipației, vom căuta s-o îmbogățim pînă va căpăta forma acelei (sau acelor) bibliografii s.f. integrale, proiectate la consfătuirea din Timișoara.

Pînă una, alta, semnalînd și salutînd contribuția adusă de „Vatra", reproducem interesantul „simultan" de interviuri luate de scriitorul **Voicu Bugariu** unor prestigioși participanți la **Întîlnirea autorilor de literatură științifico-fantastică de la Poznan** (11—14 septembrie 1973) și publicate la rubrica „Radar" în „Vatra", an. III, nr. 32 din 20.XI.1973.

A. R.

Science – fiction

de VOICU BUGARIU

Există în actualitate o entitate literară despre care se vorbește din ce în ce mai mult : genul science-fiction. Nu este momentul să discutăm acum dacă scrierile din această categorie au un nivel literar suficient de înalt și nici dacă este îndreptățită atenția care i se dă. Este cazul, mai degrabă, să ne întrebăm care sînt caracteristicile fundamentale ale acestei literaturi, care sînt, apoi, argumentele expansiunii sale. Este firesc, deci, ca întrebările de mai jos să fie situate undeva la întretăierea criticii literare cu sociologia literară. Aceste întrebări au fost adresate cîtorva dintre cei mai proeminenți participanți la Întîlnirea autorilor de literatură științifico-fantastică, *ce a avut loc la Poznan, între 11 și 14 septembrie 1973.*

1. **Care este explicația dezvoltării actuale ?**
2. **Care este raportul dintre știință și artă ?**
3. **Spre ce se îndreaptă ?**
4. **În ce măsură oferă o imagine a omului de azi ?**

LIUBEN DILOV (Bulgaria): 1. Dezvoltarea acestei literaturi se explică prin necesitatea istorică (concept ce trebuie înțeles, în acest context, avînd în vedere nuanțările necesare). Există în actualitate o serie de împrejurări care „cer" literatura științifico-fantastică.

2. Literatura de science-fiction nu poate fi niciodată științifică în adevăratul sens al termenului.

3. Viitorul acestui gen literar trebuie considerat, cred, în comparație cu marea expansiune pe care o înregistrează cinematograful și televiziunea. În acest sens se poate remarca faptul semnificativ că literatura științifico-fantastică este capabilă să facă o „concurență" dintre cele mai competitive acestor două mijloace de informare.

4. Imaginea omului contemporan, pe care acest gen o oferă, este una dintre cele mai convingătoare. Iluziile acestuia, speranțele sale, scepticismul său, toate acestea plasate de cele mai multe ori într-un context în care omul este considerat ca ființă cosmică sînt cîteva dintre elementele cele mai importante pe care literatura științifico-fantastică, în ipostazele sale înalte, le conține.

LADISLAV FUKS (Cehoslovacia): 1. Încă din cele mai îndepărtate vremuri, oamenii au fost preocupați de viitor. Această preocupare este, după cît se pare, specifică naturii umane (să ne gîndim, de pildă, la prezicătorii și la profeții din antichitate). În secolul al nouăsprezecelea, odată cu puternica dezvoltare a științelor naturii, se înregistrează o creștere a interesului pentru lumea viitorului. În această perioadă se poate deja vorbi despre literatură științifico-fantastică (reprezentativ este Jules Verne). Putem conchide că situația de astăzi nu este funciar nouă în ceea ce privește dezvoltarea literaturii de science-fiction. Pe de altă parte, nu aș vrea să spun că intensa atenție față de literatura aflată în discuție înseamnă o fugă din fața realității.

2. Știința și literatura științifico-fantastică se influențează reciproc. Unele întrebări (cu adevărat fantastice) sînt puse de către literatură și sînt preluate apoi de știință. Este, de pildă, cazul legăturii cu civilizații din alte lumi. Între science-fiction și știință s-a stabilit o relație de reciprocitate.

3. Modul în care literatura științifico-fantastică prezintă o imagine convingătoare a omului de azi depinde de diferiții autori. Este, fără îndoială, justificat și necesar ca și acest gen literar să fie preocupat de oameni. O simplă descriere a instalațiilor tehnice și a ființelor provenite din alte lumi nu este suficientă.

ION HOBANA (România): 1. Am să răspund aproape tautologic: prin lărgirea ariei de interes. Scriitorii „nespecializați" și-au dat seama că li se oferă o excelentă modalitate de a-și exprima certitudinile și neliniștile privind prezentul și viitorul omenirii. Așa se explică incursiunile pe teritoriul anticipației ale lui Dürrenmatt, Graham Greene, Robert Merle, Dino Buzzati, Horia Lovinescu... Pe de altă parte, cititorii simt nevoia unei lecturi adecvate climatului de nemaiîntîlnită efervescență științifică și tehnică a ultimelor decenii.

2. Nimeni nu mai susține astăzi că „literatura științifico-fantastică are prin excelență misiunea de a instrui", așa cum scria cineva într-un articol publicat în urmă cu treisprezece ani. La

fel de absurdă ar fi însă și inițierea unei campanii pentru epurarea genului de cunoștințele pe care le difuzează implicit. Păstrînd proporțiile, este ca și cum l-am învinui pe Balzac că descrie desfășurarea unor operații de bursă, sau pe Thomas Mann că vehiculează noțiuni de tehnică interpretativă.

Este evident că science-fiction-ul utilizează și va utiliza ipotezele cele mai îndrăznețe ale științei, punctele ei de contact cu Necunoscutul, pentru a elibera gîndirea cititorului de închistare și rutină, pentru a-l angaja astfel în palpitanta aventură a cunoașterii. Dar atît cunoștințele implicite, cît și ipotezele slujesc scopului final, care nu diferă de acela al oricărui gen literar. Știința este deci subordonată artei, așa cum istoria și geografia îi sînt subordonate în romanele istorice și în cele de călătorie.

3. Spre explorarea cu precădere a universului uman, în încercarea de a întrezări evoluția spirituală a omului și a umanității, în cadrul unor noi relații — previzibile, probabile sau doar posibile — cu natura și cu societatea. Așa se explică ponderea tot mai mare a lucrărilor care dezbat problemele grave ale contemporaneității: pericolul atomic, poluarea, discriminarea rasială, neocolonialismul, adîncirea prăpastiei dintre țările sărace și cele bogate etc. Se observă și un efort de înnoire a mijloacelor artistice, prin împrumutarea unor tehnici aparținînd altor genuri. Este vizibilă, de pildă, influența „noului roman" sau a literaturii-document. Uneori autorii se războiesc cu sintaxa, inventă un lexic propriu, nesocotesc convențiile tipografice. Nu toate aceste căutări vor da roade, dar important este faptul că avem de-a face cu o literatură în plină evoluție.

4. Omul contemporan nu poate fi lipsit de dimensiunea deschiderii spre miracolul științific și tehnic, un miracol pe care-l trăiește perpetuu și care nu poate fi redus la mecanisme, aparate și fenomene mai mult sau mai puțin insolite. În ce măsură apare această dimensiune în celelalte genuri literare? Las fără răspuns această întrebare. Oricum, ceea ce trebuie în sfîrșit să se înțeleagă este că, departe de a constitui un mijloc de evaziune, science-fiction-ul contribuie la o mai bună înțelegere a prezentului. Omul de mîine nu este, așadar, decît o proiecție, o extrapolare a omului de azi. Pentru că oricîte absurde și inutile eforturi de detașare ar face, scriitorul nu-și poate eluda condiția temporală.

KUCZKA PÉTER (Ungaria): O bună parte a lucrărilor acestui gen aparține literaturii distractive sau lipsite de o deosebită valoare artistică. Nu este mai puțin adevărat, însă, că numeroase lucrări ale acestui gen ating unele dintre problemele majore ale omenirii contemporane.

O caracteristică importantă a genului despre care discutăm este raționalismul său. Într-adevăr, lucrările literaturii științifico-fantastice creează cititorilor convingerea că legile naturii și societății sînt inteligibile, că, pe de altă parte, toate formele entropiei pot fi învinse. Se poate vorbi, de asemenea, despre internaționalismul genului literar despre care discutăm. Referindu-se la om în general, lucrările genului devin, într-un sens, niște profeții ale colaborării și învingerii pericolelor comune. La acestea trebuie adăugat faptul că science-fiction-ul se referă la

omul viitorului. Această preocupare este foarte importantă în actualitate.

Consider că ar fi deosebit de necesară apariția unei lucrări teoretice, care să se ocupe de statutul literar al literaturii științifico-fantastice.

IURI KAGARLIȚKI (U.R.S.S.): 4. Dacă se poate, voi răspunde numai la a patra întrebare. Este, după mine, cea mai grea și mai interesantă.

Literatura de science-fiction este de multe ori învinuită că schițează în mod insuficient chipul omenesc. Uneori, această învinuire este justificată. Wells spunea despre sine că, în tinerețe, cînd scria literatură științifico-fantastică, se interesa de lume în general și nu de om în mod special. Cînd a dorit însă să scrie despre oameni, el a realizat romane de acțiune sau romane ale „existenței". De aceea, repet, afirmația cu privire la defectele literaturii de science-fiction în ceea ce privește schițarea chipului omenesc este adevărată, dar numai într-un anumit sens.

Cînd literatura științifico-fantastică se referă la lume ca întreg, ea vorbește (și aceasta este problema sa centrală) și despre locul pe care îl ocupă omul în lume. De aici nu mai este decît un singur pas pînă la tratarea omului în chip de problemă centrală.

Am impresia că science-fiction-ul a intrat într-o perioadă de dezvoltare cînd este mai ușor să vorbească despre om fără a pierde totuși caracterul fantastic.

Imaginea lumii exterioare nouă (așa cum aceasta a fost descrisă de fantezia științifică) ne-a intrat oarecum în obișnuință. Ea nu ne mai surprinde astăzi prea mult. În aceste condiții, ascunderea inconsistenței literare a unui erou este deosebit de dificilă.

Pentru noi, cititorii, fantezia științifică schițează o lume cu ale cărei convenții literare sîntem, după cum arătam și mai sus, obișnuiți. Să ne închipuim însă că pătrundem în această lume nu ca cititori, ci ca ființe omenești aparținînd chiar acestei lumi. Ar fi foarte interesant. Această transpunere a cititorului este unul dintre cîștigurile literaturii despre care discutăm. Posibilitatea transpunerii, caracteristică pentru omul de azi, este una dintre notele realiste ale literaturii științifico-fantastice.

GÜNTHER KRUPKAT (R.D.G.): 1. Întrebările legate de viitorul mai apropiat sau mai îndepărtat sînt justificate azi de marile schimbări sociale prin care trece umanitatea, de dezvoltarea vertiginoasă a științelor și a tehnicii. Aceste întrebări frămîntă mai ales tînăra generație din întreaga lume. Răspunsurile sînt date, desigur, prin intermediul prognozelor științifice. De o deosebită atracție este însă primirea, prin intermediul literaturii științifico-fantastice, a unei imagini ample a unui viitor în care pe primul plan să se afle omul și relațiile acestuia cu mediul nou creat de el însuși.

2. Fantezia este un factor decisiv pentru progresul științific. Acesta este motivul pentru care literatura de science-fiction stîrnește interesul oamenilor de știință (aceasta, firește, numai atunci cînd această literatură nu dorește să se transforme în texte de specialitate).

4. Este dificil să construiești cu mijloace literare chipul

omului din viitor. Eroul literar rămîne în esența lui o entitate legată indisolubil de omul actual.

LESZEK PROROK (Polonia): 1. Preferința pentru viziunile științifico-fantastice are similitudini cu aceea pentru basm. În al doilea rînd, dezvoltarea de azi a genului depinde de explozia științei. Știința folosește un jargon cu coduri ermetice, în care sînt încifrate misterele diferitelor domenii de cercetare. Literatura științifico-fantastică a preluat rolul de traducătoare a acestor coduri într-o limbă comprehensibilă pentru toată lumea.

2. Nu am o suficientă competență pentru a răspunde la această întrebare. Nu sînt om de știință și doar două dintre lucrările mele mă leagă de domeniul științei. Presupun că această relație trebuie privită avînd în vedere fiecare caz în parte. Există scriitori care pun accentul principal pe știință, iar alții pe ficțiune. Socotesc, cu toate acestea că astăzi există în literatură situații, și mă gîndesc în primul rînd la receptarea literaturii, cînd frontiera dintre știință și ficțiune se șterge.

3. După părerea mea, există patru direcții principale de dezvoltare:

a. Prognoza unui viitor relativ apropiat, ce devine din ce în ce mai problematică în condițiile actuale, cînd viitorologia s-a constituit ca știință.

b. Crearea unor viziuni poetice, ce folosesc un cadru tehnico-științific.

c. Parabola, ce folosește elementele genului științifico-fantastic și care are cel mai mare viitor.

d. Popularizarea științifică, ce este necesară, dar nu poate cuprinde prea multe elemente artistice.

4. Primele trei răspunsuri îl implică și pe cel de-al patrulea.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"

2012

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

dandher
flash_gordon
svilgheorghe
krokodyllu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nld68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala)

IMPORTANT

Abonamentele se fac prin oficiile și agențiile PTTR, la factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi, instituții, școli și licee.

Prețul unui abonament este de:

- *anual* ———— *24 lei*
- *pe șase luni* ———— *12 lei*
- *pe trei luni* ———— *6 lei*

Abonați-vă din timp și pe termene cît mai lungi pentru a vă asigura continuitatea în primirea colecției.

COLECȚIA „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
IANUARIE 1974
PREȚUL 1 LEU 41007